

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความต้องการการฝึกอบรมวิชาชีพด้านการเกษตรของเกษตรกรอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมเอกสาร วารสาร หนังสือ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยแยกเป็นประเด็น ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง
2. ทฤษฎีและแนวคิดในการฝึกอบรม
3. วิเคราะห์ความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรม
4. ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปของอำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

อำเภอเสริมงามมีสภาพสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ บางส่วนเป็นที่ราบเนินเขา บางส่วนเป็นภูเขา มีประชากรทั้งสิ้น 32,774 คน เป็นชาย 16,737 คน เป็นหญิง 16,037 คน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดกับ อำเภอแม่ทา (จังหวัดลำพูน) และอำเภอห้างฉัตร
ทิศตะวันออก	ติดกับ อำเภอห้างฉัตรและอำเภอเกาะคา
ทิศใต้	ติดกับ อำเภอสบปราบ อำเภอเถิน และอำเภอทุ่งหัวช้าง (จังหวัดลำพูน)
ทิศตะวันตก	ติดกับ อำเภอทุ่งหัวช้าง (จังหวัดลำพูน)

ทฤษฎีและแนวคิดในการฝึกอบรม

เสนาะและคณะ (2527:250) อธิบายความหมายของการฝึกอบรมว่าเป็นทางที่ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับความรู้ใหม่ๆ ได้รับความชำนาญในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาและทัศนคติที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ตามแนวทางที่องค์กรกำหนดไว้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2527:250) ได้ให้ความหมายของการฝึกอบรมว่ากระบวนการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถและทัศนคติจนถึงระดับหนึ่งได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

บุญศรีและทะนงศักดิ์ (2533:2-3) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
2. เพิ่มผลผลิตของหน่วยงาน
3. ลดการควบคุมดูแลได้
4. สร้างความพึงพอใจ (ขวัญกำลังใจ) ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่
5. เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการแก้ปัญหาที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงภายในปัจจุบัน ภายในอนาคต
6. ลดอุบัติเหตุในการทำงาน
7. เพิ่มความมั่นคงและยืดหยุ่นของหน่วยงาน
8. เป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองเจ้าหน้าที่ใหม่
9. เตรียมเจ้าหน้าที่เพื่อเข้ารับตำแหน่งที่สูงขึ้น

อัมพร (ไม่ระบุปีที่พิมพ์) กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกอบรมดังนี้

1. เพิ่มผลผลิต
2. ลดการควบคุมดูแล
3. สร้างความพอใจในการทำงาน
4. เป็นเครื่องมือของฝ่ายบริหารในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง
5. ลดอุบัติเหตุที่เกิดจากผู้ปฏิบัติขาดทักษะและทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องความปลอดภัยในการทำงาน
6. เพื่อความมั่นคงและยืดหยุ่นในองค์กร
7. ลดต้นทุนองค์กร

เสาหลักที่ 6 (2525:17) ได้รวบรวมประโยชน์ของการฝึกอบรมไว้ 6 ประการ

1. ช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้ที่ทำให้ผลงานเป็นที่ยอมรับ
2. ปรับปรุงการปฏิบัติงานที่กำลังดำเนินอยู่
3. ก่อให้เกิดทัศนคติที่เหมาะสม
4. เป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน
5. แก้ปัญหาเรื่องความต้องการกำลังคน
6. เป็นประโยชน์ต่อตัวพนักงาน

ประโยชน์ของการฝึกอบรมที่ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล เป็นลักษณะของการฝึกอบรมในหน่วยงานหรือองค์กร เพื่อใช้เป็นแนวทางพิจารณาประโยชน์ของการจัดฝึกอบรมการเกษตรดังนี้

1. ช่วยลดระยะเวลาในการเรียนรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตร สามารถเพิ่มผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ก่อให้เกิดทัศนคติการดำรงชีพที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน
3. การฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรม เป็นเครื่องมือช่วยในการแก้ปัญหาการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นผลประโยชน์ต่อเกษตรกรและครอบครัวโดยตรง
4. ลดความเสี่ยงด้านการผลิต และการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร
5. ส่งเสริมการร่วมมือประสานงาน ทั้งระหว่างเกษตรกรด้วยกันและระหว่างเกษตรกรกับทางราชการในการพัฒนาการเกษตร

แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการและความจำเป็นในการฝึกอบรม

มนัสสินิตย์ (2536) กล่าวว่า ความต้องการเป็นความประสงค์ ความอยากได้ความปรารถนาหรือขาดสมดุลที่จะกระตุ้นให้แต่ละบุคคลแสวงหา และดำเนินวิธีการเพื่อให้ได้มา ถ้าหากไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสม จะเกิดความคับข้องใจไม่สามารถปรับตัวได้ หรืออาจทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความต้องการจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการเพื่อดำรงชีวิตอยู่

ยุทธวรรณ (2533) กล่าวถึงธรรมชาติของความต้องการว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการจัดกิจกรรมเพื่อให้บริการนั้น โดยทั่วไปแล้วควรจะได้มีการสำรวจความต้องการของกลุ่มบุคคลเป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการวางแผน และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการได้ และแม้ว่าแต่ละบุคคลจะมีความต้องการที่แตกต่างกันตามสภาพของบุคคลก็ตาม ถ้าได้มีการศึกษาวิเคราะห์แล้วก็จะทำให้การบริการเกิดประโยชน์ยิ่งขึ้น

ปรีดี (2535:106) ได้สรุปความหมายของความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs) ไว้ดังนี้ ความจำเป็นในการฝึกอบรมคือ การค้นปัญหาและข้อบกพร่องของมนุษย์ ถ้าสามารถทำให้เขาเหล่านั้นได้เรียนรู้ และสามารถพัฒนาตนเองให้เข้าใจถึงความสมบูรณ์พร้อมได้เพื่อใช้ในการวางแผนฝึกอบรม และพัฒนาให้มนุษย์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กมล (2527:106) ได้กล่าวว่า หมายถึงอุปสรรค ปัญหา หรือข้อขัดข้องใด ๆ ที่อาจจะแก้ไขได้ด้วยการฝึกอบรม ปัญหาหรือข้อขัดข้องใด ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร โดยที่การฝึกอบรมไม่อาจจะแก้ปัญหานั้นได้ เราไม่เรียกว่า ความจำเป็นหรือความต้องการในการฝึกอบรม แต่อาจจะเป็นความจำเป็นความต้องการในอันที่จะต้องแก้ไขระเบียบ หรือซื้อเครื่องมือใหม่เพื่อทดแทนของเก่าที่บอบสลาย

เดชา (2524:7) ได้แบ่งความจำเป็นหรือความต้องการในการฝึกอบรมได้ 2 ประเภท คือ

1. ความจำเป็นในปัจจุบัน หมายถึง ความจำเป็นในการฝึกอบรมที่ต้องดำเนินการเพื่อช่วยในการแก้ปัญหา หรืออุปสรรคที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ความจำเป็นในการฝึกอบรมเพื่อให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันได้ตามมาตรฐานที่วางไว้ และความจำเป็นในการฝึกอบรมเพื่อเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงทัศนคติ และพฤติกรรมให้เหมาะสมกับบทบาทที่ดำรงตำแหน่งอยู่ขณะนั้น

2. ความจำเป็นในอนาคต หมายถึง ความจำเป็นในการฝึกอบรมที่ต้องจัดทำในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถดำเนินการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในอนาคต หรือเพื่อป้องกันปัญหาอุปสรรค ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การฝึกอบรมคนงานที่มีความรู้ความสามารถดี สำหรับการดำรงตำแหน่งหัวหน้างานในอนาคต ความจำเป็นในการฝึกอบรมประเภทนี้อาจหาได้จากการศึกษาวิเคราะห์แผนงาน หรือเป้าหมายกับความรู้ ความสามารถและผลงานที่ทำได้ในปัจจุบัน

สุนิสา (2536:34) ได้กำหนดประเภทความต้องการฝึกอบรมไว้ 2 ประเภทดังนี้

1. ความต้องการฝึกอบรมของแต่ละบุคคล (Individual Needs) บุคคลอาจมองไม่เห็นความต้องการของตนเอง บางครั้งเมื่อได้รับมอบหมายให้เข้ารับการฝึกอบรม ก็อาจต่อต้านและมองไม่เห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งความต้องการของแต่ละบุคคลอาจเป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องส่วนตัวหรือความต้องการที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำอยู่ และความต้องการฝึกอบรมของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกันตามลักษณะงานที่ทำ และอาจขึ้นอยู่กับระดับการศึกษาของแต่ละบุคคลด้วย

2. ความต้องการในการฝึกอบรมขององค์กร (Organization Needs) เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือสถานการณ์ในองค์กรหรือหน่วยงาน ซึ่งต้องการการแก้ไขด้วยการฝึกอบรม

และมักจะเป็นความต้องการที่ไม่ชัดเจน แต่ต้องดำเนินการค้นหา โดยพิจารณาจากปัญหาหรือสถานการณ์ ที่องค์การประสบอยู่หรือกำลังจะประสบ

วิธีหาความต้องการหรือความจำเป็นในการฝึกอบรม

น้อย (2524:41-49) และสุนิสา (2536:32-44) ได้สรุปเกี่ยวกับเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรมว่ามี 3 แบบ คือ

1. การสังเกต เป็นการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยการเฝ้ามองจากสถานการณ์ที่แท้จริง โดยไม่ทำให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว และควรบันทึกพฤติกรรมตามที่ได้เห็นและได้ยินไว้
2. การสัมภาษณ์ โดยการเข้าไปสนทนาหรือป้อนคำถามให้กับผู้ถูกสัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ควรจดจำคำตอบไว้
3. การใช้แบบสอบถาม โดยการสร้างแบบสำรวจเพื่อให้บุคคลเป้าหมายเป็นผู้ตอบ

ประหยัด (ไม่ระบุปีที่พิมพ์) ได้กล่าวถึง เครื่องมือที่ใช้ในการค้นหาความจำเป็นในการฝึกอบรมมีดังนี้

1. การสังเกต ได้แก่ การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของระบบการปฏิบัติงานต่าง ๆ ว่ามี ปัญหาหรือข้อบกพร่องอะไรบ้างที่จะต้องใช้วิธีการอบรมแก้ไข
2. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสนทนาซักถามปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้าหน่วยงาน ผู้ปฏิบัติงานและ สังคมแวดล้อม ตามรายการที่เตรียมไว้เป็นแนวทางสัมภาษณ์
3. การสอบถาม โดยการใช้แบบสำรวจที่สร้างขึ้น เพื่อเอาข้อมูลมาวิเคราะห์ตามต้องการ
4. การศึกษาแผนงาน คือ การศึกษานโยบายและแผนงานจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็น ข้อมูลปรับปรุงโครงการฝึกอบรม

ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

รินฤทัย (2545) ทำการศึกษา เรื่องความต้องการในการฝึกอบรมวิชาชีพด้านการเกษตรของ เกษตรในตำบลชีเหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบ การศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการ เลี้ยงสัตว์

นพวรรณ (2543 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องความต้องการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตร ระยะสั้นของทหารผ่านศึกในจังหวัดน่าน พบว่า ทหารผ่านศึกมีความต้องการฝึกอบรมหลักสูตรการ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การเพาะเห็ด การปลูกผักปลอดสารพิษ การซ่อมบำรุงเครื่องไถนา เดินตามและการวิเคราะห์สูตรอาหารสัตว์ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลและปัจจัย

ทางเศรษฐกิจกับความต้องการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรระยะสั้น พบว่าระดับการศึกษา รายได้ของครอบครัว และขนาดพื้นที่ถือครองที่ดินทางการเกษตร มีความสัมพันธ์กับความต้องการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรกรรมระยะสั้น

สถุณา (2541 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องความต้องการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการหายดฝน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้พิการมีความต้องการฝึกอบรมด้านการขยายพันธุ์พืช การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงนกกกระทา การเพาะเห็ด การแปรรูปผักและผลไม้ การทำการเกษตรผสมผสาน ในระดับมากและด้านการเลี้ยงสุกรในระดับปานกลาง อาชีพบิดา อาชีพมารดา ลักษณะความพิการ

วรรณิตา (2540 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาเรื่องความต้องการฝึกอบรมในเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ของเกษตรกรตำบลในเขตจังหวัดน่าน พบว่า ระดับการศึกษาและระดับความรู้เรื่อง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มีความสัมพันธ์กับความต้องการการเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กรอุมา (2536) ศึกษาความต้องการและปัญหาในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรตำบลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีการใช้สื่อปานกลาง และมีความต้องการใช้สื่อมาก ปัญหาที่สำคัญคือ การขาดงบประมาณในการจัดหาสื่อ การทดสอบสมมุติฐานปรากฏว่า อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงานในหน้าที่ความรับผิดชอบงานของเกษตรกรตำบล พื้นที่รับผิดชอบ และความพอใจของเกษตรกรตำบลที่มีสื่อต่างกัน มีความต้องการใช้สื่อไม่แตกต่างกัน

ดิเรก (2534) กล่าวว่ากระบวนการแพร่กระจายนวัตกรรม (Diffusion Process) เกิดจากกระบวนการยอมรับ (Adoption Process) เป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคลแต่ละคนที่เริ่มตั้งแต่การยอมรับข่าวสารเกี่ยวกับนวัตกรรม ความรู้หรือเทคโนโลยีหนึ่งๆ ไปจนถึงการยอมรับเทคโนโลยีนั้นอย่างเปิดเผยซึ่งเมื่อบุคคลหลายๆคนเริ่มแพร่กระจายข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีนั้นๆ แพร่กระจายไปจนถึงบุคคลส่วนใหญ่ในชุมชนและมีการยอมรับไปปฏิบัติในที่สุด ซึ่งสื่อด้านวิทยุ

และโทรทัศน์ถือว่าเป็นตัวกลางในการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่ดีไปสู่เกษตรกร

พลากร (2529 : 73) กล่าวว่า การจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้ง ควรจัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีการศึกษาค่อนข้างต่ำ อายุค่อนข้างสูง ความจำไม่ดีเท่าที่ควร ถ้ามีเอกสารแจกก็สามารถนำมาทบทวนได้ในภายหลังและสวัสดิการด้านอื่นๆ ให้แก่ ผู้ฝึกอบรม เมื่อเสร็จสิ้นจากการฝึกอบรม ควรแจกประกาศนียบัตรแก่ผู้สำเร็จการฝึกอบรมด้วย

ดำรง (2528 : 32) ได้ศึกษาความต้องการของประชาชนในการเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น วิทยาลัยเกษตรกรรมราชบุรี พอสรุปได้ว่า ประชาชนส่วนมากต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเพียง 1 สัปดาห์ จำนวนร้อยละ 45 รองลงมาต้องการระยะเวลา 2,3 และ 4 สัปดาห์ ตามลำดับ สาเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมในช่วงเวลา 7 วัน เนื่องจากมีความเห็นว่าเป็นระยะเวลาที่ได้รับความรู้เพียงพอเพียง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการทำมาหาเลี้ยงชีพ

เขาวลิต (2527 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอพบว่า ความต้องการในการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมาก ตามอายุ แต่ไม่แตกต่างกันตามระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติ ตำแหน่งหน้าที่การงานและความต้องการในการฝึกอบรมด้านวิชาการ และด้านส่งเสริมเผยแพร่ไม่แตกต่างกัน

เสนอ (2521 : 31-46) ได้ศึกษาถึงความต้องการของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรในอำเภอเมืองจังหวัดพัทลุง พบว่าเกษตรกรมีความต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรม โดยมีความต้องการจะเข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพต่อไปนี้

เกษตรทั่วไป

การสุขาภิบาลสัตว์
การปราบศัตรูพืช
ดินและปุ๋ย

พืชกรรม

การทำนาข้าวแผนใหม่
การทำสวนผัก
การปลูกพืชไร่

สัตวบาล

การเลี้ยงสุกร
การเลี้ยงไก่
การเลี้ยงโคนม
การเลี้ยงโคเนื้อ
การเลี้ยงปลา